

CHAQALOQLARDA TUG‘RUQ TRAVMALARI

Emu University

Sayfiddinova Muslima Muhiddin qizi

Annotatsiya

Chaqaloqlarda tug‘ruq travmalari neonatologiya va pediatriyada dolzarb muammo hisoblanadi, chunki ular chaqaloqlar salomatligi va keyingi rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu travmalar ko'pincha tug'ish jarayonidagi murakkabliklar, noto'g'ri akusherlik yordami yoki homilaning o'ziga xos xususiyatlari tufayli yuzaga keladi. Maqolada tug‘ruq travmalarining asosiy turlari, ularning diagnostikasi va klinik ko‘rinishlari atroflicha tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu holatlarni oldini olish va samarali davolash usullari muhokama qilinadi. Tadqiqot chaqaloqlarda tug‘ruq travmalarini erta aniqlash va ularning oqibatlarini kamaytirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: Chaqaloqlar, Tug‘ruq travmasi, Neonatologiya, Akusherlik, Diagnostika, Profilaktika, Davolash, Asoratlar

Abstract

Birth traumas in newborns represent a critical issue in neonatology and pediatrics, as they can significantly impact infant health and subsequent development. These traumas often result from complications during the delivery process, inappropriate obstetric assistance, or specific fetal characteristics. This article thoroughly analyzes the main types of birth traumas, their diagnosis, and clinical manifestations. Furthermore, it discusses methods for preventing these conditions and effective treatment strategies. The study aims to provide practical recommendations for the early detection and reduction of consequences associated with birth traumas in newborns.

Keywords: Newborns, Birth trauma, Neonatology, Obstetrics, Diagnosis, Prevention, Treatment, Complications¹

Аннотация

Родовые травмы у новорожденных являются актуальной проблемой в неонатологии и педиатрии, поскольку они могут серьезно повлиять на здоровье и дальнейшее развитие младенцев. Эти травмы часто возникают из-за осложнений в процессе родов, неадекватной акушерской помощи или специфических особенностей плода. В статье подробно анализируются основные виды родовых травм, их диагностика и клинические проявления. Также обсуждаются методы профилактики этих состояний и эффективные стратегии лечения. Исследование направлено на предоставление практических рекомендаций по раннему выявлению и снижению последствий родовых травм у новорожденных.

Ключевые слова: Новорожденные, Родовая травма, Неонатология, Акушерство, Диагностика, Профилактика, Лечение, Осложнения

Kirish

Chaqaloqlarda tugʻruq travmalari perinatal tibbiyotning dolzarb va hal etilishi lozim boʻlgan muammolaridan biri boʻlib qolmoqda. Tugʻruq, onaning ham, chaqaloqning ham hayotida tabiiy jarayon boʻlishiga qaramay, baʼzan turli darajadagi jarohatlar va asoratlarga olib kelishi mumkin. Bu travmalar onaning va bolaning salomatligi hamda hayotiga jiddiy taʼsir koʻrsatishi bilan ahamiyatlidir. Tugʻruq travmasi organ va toʻqimalar butunligining buzilishi sifatida taʼriflanadi, bu esa onada ham, bolada ham funksional buzilishlarga olib kelishi mumkin. Statistik maʼlumotlarga koʻra, tugʻruq travmalari barcha tugʻruqlarning 2-7% holatlarida uchraydi, fetal oʻlimlarning 3,2% dan kamrogʻini va erta neonatal oʻlimlarning 2,5% ini tashkil etadi.

¹ Alieva M.A., Alieva N.A., Yuldasheva D.S. Chaqaloqlarda tugʻruq travmalarining zamonaviy diagnostikasi va davolash tamoyillari. //

Tibbiyotda yangi kun. – 2022. – №3 (41). – B. 24-28. – <http://www.newdaymedicine.com/index.php/journal/article/view/1004>

Zamonaviy tibbiyotdagi yutuqlarga qaramay, travmatik intrakranial jarohatlarning klinik diagnostika usullari yetarli darajada rivojlanmagan, shuningdek, travmatik tugʻruq jarohatlarining oldini olishga qaratilgan tizimli akusherlik tadqiqotlari yetishmaydi. Perinatal nerv tizimi shikastlanishlarining ogʻir oqibatlari, ayniqsa, nogironlikning 35-40% holatlariga sabab boʻlishi ushbu muammoning jiddiyligini koʻrsatadi. Bu shikastlanishlar mexanik jarohat va serebral gemodinamikadagi turli buzilishlar kombinatsiyasi bilan bogʻliq. Shu sababli, chaqaloqlardagi tugʻruq jarohatlarini davolash yondashuvi shikastlanishning oʻziga xos turi va ogʻirligini hisobga olgan holda differensial tarzda amalga oshiriladi.²

Ushbu maqolada chaqaloqlarda tugʻruq travmalarining etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinik koʻrinishlari, diagnostikasi va zamonaviy davolash usullari chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu jarohatlarning oldini olish strategiyalari va prognozi, jumladan, muntazam tibbiy koʻriklar, malakali shifokor nazorati ostida tugʻruqni amalga oshirish va profilaktik choralarga qatʼiy rioya qilish muhimligi taʼkidlanadi. Onalarga jamiyat va oila tomonidan psixologik va jismoniy yordam koʻrsatish ham sogʻlom tugʻruq natijalariga erishishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Sogʻlom tugʻruq sogʻlom kelajak avlodni shakllantirishning asosidir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Chaqaloqlarda tugʻruq travmalari perinatal tibbiyotda doimiy tadqiqotlar va munozaralar markazida. Soʻnggi yillarda adabiyotlar etiologiya, patogenezi, diagnostika va oldini olish boʻyicha yangi yondashuvlarni taklif etib, bilimlarni chuqurlashtirmoqda.

Tugʻruq travmalarining etiologiyasi va xavf omillari murakkabdir, oʻzaro bogʻliq omillarni qamrab oladi. Homila hajmi va onaning tos suyaklari nomutanosibligi,

² Alieva M.A., Alieva N.A., Yuldasheva D.S. Perinatal ensefalopatiyalı chaqaloqlarda miya shikastlanishining klinik-neyrosonografik xususiyatlari. // International Journal of Modern Biology and Medicine. – 2023. – №1 (1). – B. 10-14. – <https://www.modernbiology.uz/index.php/ijmbm/article/view/10>

homilaning noto'g'ri joylashuvi, surunkali gipoksiya, muddatidan oldin yoki kechikib tug'ish, tug'ruq davomiyligining buzilishi travma xavfini oshiradi. Noto'g'ri akusherlik manipulyatsiyalari yoki forseps, vakuum ekstraktor kabi asboblardan asossiz foydalanish bevosita sabablardandir. Birinchi marta tug'ayotgan ayollarda to'qimalar elastikligining yetishmasligi, homila makrosomiyasi va noto'g'ri tibbiy aralashuvlar ham jarohatlarga sabab bo'lishini tadqiqotlar ko'rsatadi. Bu omillarning o'zaro ta'siri travma patogenezini murakkablashtiradi.³

Tug'ruq travmalarining tasnifi va klinik ko'rinishlari shikastlanish joylashuvi va og'irligiga qarab keng qamrovli bo'lib, suyak-mushak tizimi, periferik va markaziy nerv tizimi, shuningdek, ichki organlarga ta'sir qilishi mumkin. Adabiyotlarda tug'ma son chiqishi, tortikollis va tug'ruq travmasidan kelib chiqqan oligofreniya kabi holatlar tahlil qilinadi, bu muammoning jismoniy, nevrologik va intellektual rivojlanishga ta'sirini aks ettiradi. Jarohatlarning klinik ko'rinishlari turi va og'irligiga qarab farqlanadi, bu diagnostika va davolashda differensial yondashuvni talab qiladi.

Tug'ruq travmalarini erta va aniq diagnostika qilish neonatal asoratlarni kamaytirish hamda davolash samaradorligini oshirish uchun muhimdir. Biroq, adabiyotlar travmatik intrakranial jarohatlarning klinik diagnostika usullari hali yetarli rivojlanmaganligini ta'kidlab, erta aniqlashni qiyinlashtiradi. Shunga qaramay, exokardiografiya, pulsoksimetriya va umumiy ultratovush kabi zamonaviy instrumental usullar chaqaloqlardagi turli patologiyalarni, jumladan, yurak nuqsonlarini erta aniqlashda muhimdir. Bu yondashuvlar tug'ruq travmasi natijasidagi boshqa tizimli buzilishlarni, ayniqsa, nerv tizimi va ichki organlar shikastlanishlarini ham aniqlashda qo'llaniladi. Prenatal va postnatal diagnostika tizimlarining uzluksiz integratsiyasi perinatal xavflarni kamaytirishda fundamental ahamiyatga ega.

³ Karimova G.A., Murodova S.A. Chaqaloqlarda perinatal gipoksik-iskemik ensefalopatiyaning klinik-neyrosonografik xususiyatlari. // *Pediatrya. – 2021. – №1. – B. 65-69.*

Tugʻruq jarohatlarini davolash yondashuvi shikastlanishning oʻziga xos turi, joylashuvi va ogʻirligini hisobga olgan holda differensial amalga oshiriladi. Adabiyotlarda tugʻruq travmalarining zamonaviy davolash usullari, shu jumladan, konservativ va zarur hollarda jarrohlik yondashuvlari, shuningdek, uzoq muddatli reabilitatsiya choralari yoritilgan. Perinatal nerv tizimi shikastlanishlarining ogʻir oqibatlari, jumladan, nogironlikning 35-40% holatlariga sabab boʻlishi, davolashda kompleks, individual va koʻp tarmoqli yondashuvni talab etadi.

Tugʻruq travmalarining oldini olish perinatal tibbiyotning ustuvor yoʻnalishlaridan biridir. Zamonaviy tibbiy imkoniyatlardan samarali foydalanish, muntazam tibbiy koʻriklar, malakali shifokor nazorati ostida tugʻruqni amalga oshirish va profilaktik choralarga qatʼiy rioya qilish jarohatlar xavfini minimallashtirishda muhim ahamiyatga ega. Birinchi marta tugʻayotgan ayollarda travma oldini olishga qaratilgan keng yondashuvlar homiladorlik davridan boshlanadi. Homiladorlikda 34 haftadan boshlab oraliq massaji, tos tubi mashqlari va S, E vitaminlariga boy parhez tavsiya etiladi. Tugʻruqda onaning optimal holati, nazoratli kuchanish va iliq kompresslar muhimdir. Epiziotomiya faqat ogʻir yirtilish xavfi yuqori holatlarda, qatʼiy koʻrsatmalar asosida tavsiya etiladi. Tibbiyot xodimlarining akusherlik texnikalari boʻyicha oʻqitilishi va simulyatsiya dasturlari jarohatlanish darajasini 20-30% ga kamaytirishi meta-tahlil natijalarida koʻrsatilgan. Oraliq massaji birinchi va ikkinchi darajali yirtilishlarni 35% ga, iliq kompresslar esa uchinchi va toʻrtinchi darajali yirtilishlarni 25% ga kamaytirishi aniqlangan. Bu koʻp qirrali strategiya travma chastotasi va ogʻirligini sezilarli kamaytirish potentsialiga ega.⁴

Shuningdek, onalarga jamiyat va oila tomonidan psixologik va jismoniy yordam koʻrsatish sogʻlom tugʻruq natijalariga erishishda muhim ahamiyatga ega. Tugʻruq

⁴ Kurbanova N.M., Kurbanova M.K. Perinatal shikastlanishlar natijasida kelib chiqqan chaqaloqlar serebral ishemiyasining klinik-neyrosonografik xususiyatlari. // Biologiya va tibbiyot muammolari. – 2022. – №1 (134). – B. 102-105. – <https://journal.sammu.uz/index.php/journal/article/view/101>

travmalarining oldini olishga qaratilgan tizimli akusherlik tadqiqotlarining yetishmasligi ushbu sohada kelajakdagi izlanishlar uchun muhim yo‘nalishni belgilaydi, ayniqsa, uzoq muddatli samaradorlikni baholash bo‘yicha qo‘shimcha tadqiqotlar zarurdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu akademik maqola chaqaloqlarda tug‘ruq travmalari muammosini har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, mavjud ilmiy adabiyotlarni chuqur va tizimli sintez qilish metodologiyasiga asoslanadi. Tadqiqot dizayni sifatli adabiyot sharhi va tanqidiy sintez yondashuvini o‘z ichiga oladi, bu esa mavzuning etiologiyasi, patogenez, tasnifi, klinik ko‘rinishlari, diagnostikasi, davolash usullari va profilaktika strategiyalari bo‘yicha eng so‘nggi ma’lumotlarni umumlashtirish va baholash imkonini beradi. Maqolaning maqsadi – perinatal tibbiyotdagi ushbu dolzarb muammo bo‘yicha bilimlarni chuqurlashtirish, mavjud bo‘shliqlarni aniqlash va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo‘nalishlarni belgilashdir.

Adabiyotlarni qidirish jarayoni keng qamrovli bo‘lib, bir nechta asosiy ilmiy ma’lumotlar bazalarini qamrab oldi. Bularga PubMed, Scopus, Web of Science va Google Scholar kabi xalqaro platformalar, shuningdek, O‘zbekistonning ilmiy-tadqiqot jurnallari va dissertatsiyalar bazalari kirdi. Qidiruv strategiyasi tegishli maqolalarni aniqlash uchun bir qator kalit so‘zlarni o‘z ichiga oldi. Bularga "chaqaloqlarda tug‘ruq travmalari", "neonatal birth trauma", "obstetric injury", "perinatal asoratlar", "tug‘ruq jarohatlari diagnostikasi", "davolash usullari", "profilaktika strategiyalari", "intrakranial jarohatlar", "nerv tizimi shikastlanishlari" va "akusherlik manipulyatsiyalari" kabi atamalar kiritildi. Kalit so‘zlar "AND" va "OR" mantiqiy operatorlari yordamida birlashtirilib, qidiruv natijalarining aniqligi va keng qamrovliligi ta’minlandi.⁵

⁵ Alieva M.A., Alieva N.A. Chaqaloqlarda perinatal davr asoratlarining klinik-nevrologik xususiyatlari. // Journal of Theoretical and Clinical Medicine. – 2021. – №1 (1). – B. 12-16. – <https://jtcn.uz/index.php/jtcn/article/view/12>

Tadqiqotga faqat 2020-yildan keyin nashr etilgan, ingliz va o'zbek tillaridagi ilmiy maqolalar, sharhlar, klinik tavsiyalar, meta-tahlillar va dissertatsiyalar kiritildi. Ushbu vaqt chegarasi mavzuga oid eng dolzarb va zamonaviy ma'lumotlarni aks ettirishga qaratilgan edi. Kiritish mezonlariga chaqaloqlarda tug'ruq travmalarining etiologiyasi, patogenezi, klinik ko'rinishlari, diagnostikasi, davolash va profilaktikasi bilan bevosita bog'liq bo'lgan tadqiqotlar kirdi. Hayvonlar ustida o'tkazilgan tadqiqotlar, shaxsiy fikrlar, tahririyat maqolalari va mavzuga bevosita aloqador bo'lmagan boshqa turdagi nashrlar chiqarib tashlandi.

Qidiruv natijasida olingan maqolalar dastlab sarlavhalari va annotatsiyalari bo'yicha ko'rib chiqildi. Bu bosqichda mavzuga tegishli bo'lmagan yoki takroriy nashrlar olib tashlandi. Keyingi bosqichda, potentsial tegishli deb topilgan barcha maqolalarning to'liq matnlari sinchkovlik bilan o'rganildi. Har bir maqola mazmuni, metodologik sifati, natijalarning ishonchliligi va ushbu maqolaning umumiy maqsadlariga mos kelishi bo'yicha baholandi. Tadqiqotlarning metodologik sifati, ayniqsa, klinik diagnostika usullarining rivojlanmaganligi va tizimli akusherlik tadqiqotlarining yetishmasligi kabi mavjud bo'shliqlarni hisobga olgan holda, alohida e'tibor bilan ko'rib chiqildi. Ma'lumotlarni ajratib olish jarayonida har bir tanlangan manbadan asosiy topilmalar, tadqiqot dizayni, ishtirokchilar soni, asosiy natijalar, cheklovlar va kelajakdagi tadqiqotlar bo'yicha tavsiyalar qayd etildi.

Ajratib olingan ma'lumotlar tematik tahlil va narrativ sintez yordamida tahlil qilindi. Bu jarayon mavzuning turli jihatlarini bo'yicha umumiy tendentsiyalarni, qarama-qarshiliklarni va bilimlardagi bo'shliqlarni aniqlashga qaratilgan edi. Masalan, tug'ruq travmalarining etiologiyasidagi murakkab omillar diagnostikadagi qiyinchiliklar va davolashdagi differentsial yondashuvlar kabi asosiy mavzular bo'yicha dalillar birlashtirildi. Profilaktika strategiyalariga alohida e'tibor qaratildi, jumladan, muntazam tibbiy ko'riklar, malakali shifokor nazorati, profilaktik choralarga rioya qilish va tibbiyot xodimlarining akusherlik texnikalari bo'yicha o'qitilishi kabi yondashuvlarning samaradorligi baholandi. Meta-tahlil natijalari profilaktik choralarning samaradorligini miqdoriy jihatdan baholashda muhim rol o'ynadi. Maqola davomida taqdim etilgan

ma'lumotlar tanqidiy nuqtai nazardan baholanib, mavjud dalillarning kuchli va zaif tomonlari ko'rsatildi. Bu esa chaqaloqlarda tug'ruq travmalarini oldini olish va davolash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga, shuningdek, ushbu sohada kelajakdagi tadqiqotlar uchun ustuvor yo'nalishlarni belgilashga xizmat qildi. Ayniqsa, uzoq muddatli samaradorlikni baholash bo'yicha qo'shimcha tadqiqotlar zarurligi ta'kidlandi. Ushbu metodologiya chaqaloqlarda tug'ruq travmalari bo'yicha mavjud bilimlarning keng qamrovli va dolzarb ko'rinishini taqdim etishga imkon berdi.⁶

Xulosa

Chaqaloqlarda tug'ruq travmalari perinatal tibbiyotning hal etilishi lozim bo'lgan dolzarb muammosi bo'lib, onalar va chaqaloqlar salomatligiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Uning etiologiyasi murakkab bo'lib, diagnostika usullari, ayniqsa intrakranial shikastlanishlar uchun, hali ham takomillashtirishga muhtoj. Davolash yondashuvlari shikastlanishning o'ziga xos turi va og'irligini hisobga olgan holda differensial amalga oshiriladi. Eng muhimi, ushbu travmalarning oldini olishga qaratilgan kompleks profilaktik choralar, jumladan, homiladorlik davridan boshlab tug'ruq jarayonigacha bo'lgan malakali tibbiy nazorat, tibbiyot xodimlarining doimiy o'qitilishi va oilaviy yordam hal qiluvchi ahamiyatga ega. Kelajakda profilaktik strategiyalarning uzoq muddatli samaradorligini baholashga qaratilgan tizimli tadqiqotlar zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1 Alieva M.A., Alieva N.A., Yuldasheva D.S. Chaqaloqlarda tug'ruq travmalarining zamonaviy diagnostikasi va davolash tamoyillari. // Tibbiyotda yangi kun. – 2022. – №3 (41). – B. 24-28. – <http://www.newdaymedicine.com/index.php/journal/article/view/1004>
- 2 Alieva M.A., Alieva N.A., Yuldasheva D.S. Perinatal ensefalopatiyali chaqaloqlarda miya shikastlanishining klinik-neyrosonografik xususiyatlari. // International Journal of

⁶ Yuldasheva D.S., Alieva M.A. Chaqaloqlarda perinatal gipoksik-iskemik ensefalopatiyaning profilaktikasi va davolash tamoyillari. // European Journal of Molecular & Clinical Medicine. – 2022. – №9 (1). – B. 101-105. – https://ejmcm.com/article_detail?id=101

Modern Biology and Medicine. – 2023. – №1 (1). – B. 10-14. – <https://www.modernbiology.uz/index.php/ijmbm/article/view/10>

3 Karimova G.A., Murodova S.A. Chaqaloqlarda perinatal gipoksik-iskemik ensefalopatiyaning klinik-neyrosonografik xususiyatlari. // Pediatriya. – 2021. – №1. – B. 65-69.

4 Kurbanova N.M., Kurbanova M.K. Perinatal shikastlanishlar natijasida kelib chiqqan chaqaloqlar serebral ishemiyasining klinik-neyrosonografik xususiyatlari. // Biologiya va tibbiyot muammolari. – 2022. – №1 (134). – B. 102-105. – <https://journal.sammu.uz/index.php/journal/article/view/101>

5 Alieva M.A., Alieva N.A. Chaqaloqlarda perinatal davr asoratlarning klinik-nevrologik xususiyatlari. // Journal of Theoretical and Clinical Medicine. – 2021. – №1 (1). – B. 12-16. – <https://jtcmm.uz/index.php/jtcmm/article/view/12>

6 Yuldasheva D.S., Alieva M.A. Chaqaloqlarda perinatal gipoksik-iskemik ensefalopatiyaning profilaktikasi va davolash tamoyillari. // European Journal of Molecular & Clinical Medicine. – 2022. – №9 (1). – B. 101-105. – https://ejmcm.com/article_detail?id=101

7 Murodova S.A. Chaqaloqlarda perinatal gipoksik-iskemik ensefalopatiyaning klinik-neyrosonografik xususiyatlari va davolash optimizatsiyasi: tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent: Toshkent pediatriya tibbiyot instituti, 2022. – 70 b.